

YUN121
YUNAN KÜLTÜR TARİHİNE GİRİŞ

Dr. Öğr. Üyesi Esra Yalazi
eyalazi@ankara.edu.tr

Yayının kaynağı için bkz. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1036047>

Persleşme Diyalektiği ve Kölelik II

Panhellenizm'in ve barbar retoriğinin arka planındaki kölelik unsurunun Hellenistik Çağ'da nasıl bir etkiye sahip olduğu üzerine düşünüldüğünde iki önemli şahsiyeti göz ardı etmemek gerekir. Biri tüm Hellenleri tek bir yönetimde toplayan Büyük İskender, diğeri ise onun büyük yönetim erkinin düşünsel çerçevesini çizen ünlü düşünür Aristotelēs'tir. Ancak tıpkı bir Kariyalı gibi, kendisi de köle ihraç eden bir ulusa mensup bir Makedon olması, Büyük İskender'in bir Atinalı gibi tam bir Pan-Hellenist olmasını ya da barbarlığı kendi oikos'u içindeki köleleri yöneten bir aristokrat gibi kullanmasını engelleyen bir unsur olabilir.

Yayının kaynağı için bkz. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1036047>

Persleşme Diyalektiği ve Kölelik II

Zira o artık dünyayı yönetmeye taliptir. Büyük İskender'in akıl hocası Aristotelēs'in barbaros kavramını Hellen üstünlüğünü vurgulamak için Politika adlı eserinde pek çok kere kullanmış olduğuna dair araştırmacılar arasında bir uzlaşma olması, öteden beri bu tarihi gerçekliğin önüne geçmiştir. Nitekim Hellen olmayan, barbar halkların -yönetimsel olarak despotça yönetilmeleri ve bir efendiye bağlı olmalarından ötürü-doğaları gereği köle sayılmaları fikri , Aristotelēs'in Politika adlı eserinde pek çok kez yinelenen bir kabul olarak karşımıza çıkmaktadır. Aristotelēs, çalışmasında bu kabulden yola çıkarak ve önceki ozanlardan alıntılıyarak aktardığı “barbarlar ile kölelerin özdeş sayılması” önermesinin sonucu olarak “Hellenlerin barbarları yönetmesi uygundur” fikrini ortaya koymaktadır.

Yayının kaynağı için bkz. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1036047>

Persleşme Diyalektiği ve Kölelik II

Bu fikrin arkasında Hellenlerin yarattıkları polis yaşamında politik, kültürel ve ekonomik sistemlerinin kaldırıcı olarak köleliğe dayanmaları ve özellikle MÖ. 4. yüzyılın yarısından sonra Yunan dünyasındaki kölelerin çoğunluğunun soy bakımından barbar olmalarının da etkisi olması şaşırtıcı olmasa gerektir.

Aristotelēs doğası gereği özgür insan ve köle ayırımına Politika'sının merkezinde tuttuğu yöneten ve yönetilen ilişkisi çerçevesinde bakmaktadır. Köle ve özgür insan arasındaki farkı belirlemeye çalışırken M. Heat'in de altını çizdiği gibi, özgür kişi ve köle her ikisi de insan olduğu için akıl yürütme yetisinden pay almışlardır (Aristot. pol. 1.13 = 1259b27-8), ancak köle bu yetiye sadece anlayacak kadar sahipken (yani efendisini anlayacak ve işlevini yerine getirecek kadar), özgür kişide ise bu yeti sahip olacak kadar vardır, kendi başına akıl yürütme yapabilir (Aristot. pol. 1.5 = 1254b20-23).

Yayının kaynağı için bkz. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1036047>

Persleşme Diyalektiği ve Kölelik II

M. Heat, Aristotelēs'in ahlaki normları tartıştığı Nikomakhos'a Etik adlı çalışmasında, ruhun parçalarından biri olan 'akıldan yoksun kısım', 'arzulayan ve iştah duyan parçasının' da aklın (λόγος) sözünü dinlediği ve ona boyun eğdiği zaman akıldan pay aldığını söylediğine dikkat çekerek, söz konusu bu pay almanın doğası gereği kölelik fikrine model olduğunu ileri sürer. Bu durumda köleler de efendilerinin akıl yürütme sonucu verdikleri emirleri anlamaya muktedirken kendi başlarına akıl yürütme kapasitesine sahip değillerdir. Buradan da köle kendi başına akıl yürütme yapamadığı için efendisinin sözünü dinlemeye mecburdur sonucu ortaya çıkabilir.

Yayının kaynağı için bkz. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1036047>

Persleşme Diyalektiği ve Kölelik II

Ancak M. Heat, Aristotelēs'in anayasaları araştırırken barbar halkların yasalarından da faydalanmasına dikkat çekerek onun barbar halkların akıl yürütme yapabildiklerini örtük de olsa kabul ettiğini ileri sürer. Aristoteles için akli başında olmayanlar, uzaklarda yaşayan barbarların bazı soyları gibi akıl yürütmeden yoksundurlar ve hayvanlar gibi yalnızca duyumla yaşarlar (Aristot. eth. Nic. 1149a9-11). M. Heat, Nikomakhos'a Etik'teki bu örnekten yola çıkararak; Aristotelēs'in, Hellenlerin daha aşına oldukları ve onlara yakın olan barbarların akli başındalığını ima ederek de olsa kabul ettiğini çıkarsamaktadır. Bu değerlendirmeyi Hellenlerin barbar retoriğini üzerine kurguladıkları Kariyalılar açısından kabul edersek, bu durumda Arkaik Çağ'dan itibaren Kariyalılarla yakın etkileşim içinde olmalarından dolayı Hellenlerin onları kendilerine yakın görüp akıldan yoksun köleler olarak görmeyebileceklerini söyleyebiliriz.

Yayının kaynağı için bkz. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1036047>

Persleşme Diyalektiği ve Kölelik II

Zira Aristotelēs en iyi yönetim tarzına erişebilmek için gerekirse Hellen olmayan ama daha kadim olan kültürlerin tecrübelerinden faydalanmak ve yeniliklere açık olmak gerektiğini düşünerek “eskiden bulunmuş şeylerden tam olarak yararlanmamız, bulunmamışlarıysa bulmaya çalışmamız” gerektiği fikrini savunmaktadır (Aristot. pol. 7,10 = 1329b35). Kent devleti yönetmekten imparatorluk yönetmeye başlayan bir yöneticinin tebaası ile olan ilişkisi farklılık göstermelidir. Bu gerçek Aristotelēs tarafından dile getirilmektedir. Buna göre nasıl Kariahlılar kent devleti yönetmeyi Hellenlerden öğrendiyse, Hellenlerin de imparatorluk yönetmeyi Perslerden öğrendiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Yayının kaynağı için bkz. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1036047>

Persleşme Diyalektiği ve Kölelik II

Ayrıca Kariyalıların da gerek tercümanlık hizmeti ve gerekse Persler ile daha uzun süren yönetim tecrübesi sayesinde Hellenler için oldukça yararlı bir ulus olma niteliği kazandıklarını düşünmek yerinde olabilir. Hellenistik dönemi başlatan Büyük İskender'in Pers geleneklerini edinmeye açık olması ve devletini yönetirken tamamen Pan-Hellenik değerlere bağlı kalmamasında da bu fikirlerin etkisinin olduğunun altı çizilmelidir. Zira Büyük İskender tüm dünyayı yönetebilmek için dünyanın kendisi tarafından yönetilmeyi gönüllü olarak istemesini temin etmeye ihtiyacı olduğunun farkındadır. Buna göre barbarlık retoriğinin kölelik boyutu Hellenistik Çağ'da tek yönlü bir mülkiyet ilişkisi olmaktan bir kader ortaklığına dönüşmüştür. Hellenlerin Perslere karşı mücadeleleri esnasındaki özgürlük söylemi bu yeni dönemde bir Persleşme sürecine girmiştir.